

Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo. Ille diligit Deum, qui edificat fratres, sicut dicitur Petro: Si amas me, pascere oves meas.

De eis autem que idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo: & quod nullus est Deus, nisi unus. Repetit quid superius dixerat se scire: & quid sit, evidentius ostendit.

Nam est sunt qui dicantur dii, sive in celo, sive in terra: siquidem sunt dii multi & domini multi. In celo, angeli: & sancti in terra: de quibus dicitur: Ego dixi dii estis: & Domini sunt sancti eorum, quos iudicabunt, de quibus dicitur: Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis.

Nobis tamen unus est Deus Pater. Cujus virtute ex nihilo omnia sunt creata. Item hunc locum heretici ita accipiunt, personam patris filique separantes, ut dicant unum Deum & patrem, ex quo omnia: & dicunt Domino, id est Christo, esse majorem: per quem omnia. Hæc autem & filio sicut patri esse communia, idem Apostolus ad Romanos docet, dicens: Quis enim cognovit sensum Domini? id est Christi, non Dei Patris: sicut ille dicit, & infert dicens: Quia ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Item, per quem, etiam Deo Patri ascribit idem Apostolus in hac eadem Epistola, dicens: Fidelis Deus, per quem vocati estis in communionem Filii ejus Jesu Christi Domini nostri.

Ex quo omnia, & nos in illo, & unus Dominus Jesus Christus. Calumniam ex hoc loco commovent Ariani, quod cum unus tantum Deus dicitur pater, filius à deitate se-junctus sit. Quibus respondendum: si ideo non est filius Deus, quia unus est Deus Pater: Ergo & pater non erit Dominus, quia unus est Dominus Christus. Si autem pater non excluditur à dominatione: nec filius à deitate: sed utrumque utriusque commune est.

Per quem omnia, & nos per ipsum. Per filium omnia facta sunt, sed & nos per ipsum sumus salvati.

Sed non in omnibus est scientia. Non omnes sciunt, quia per contemptum idolorum & non magis venerationis gratia manducatis.

Quidam autem cum conscientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducant: & conscientia ipsorum cum sit infirma, pollutitur. Quidam ignari sic habent: adhuc in conscientia sua quomodo antequam crederent, manducabant.

Etsi autem nos non commendat Deo. Sicut dicit Aggæus Propheta: Et si manducatis & bibistis, nonne vobis manducatis & bibistis.

Neque enim si manducaverimus, abundabimus: neque si non manducaverimus, deficiemus. Cui enim dubium est, nullum neque manducando abundare, neque non manducando egere: cum è contrario illis magis formidando inopia sit, qui gulam retinere non norunt. Sed quia magnitudini fidei suæ que idolis immolata sunt vesci, ascribent: ideo Apostolus neque in illis edendis fidei abundantiam, neque in non edendis inopiam esse testatur.

Videte autem ne forte hæc licentia vestra. Videte ne quod vobis sufficere minus creditis, aliis obest. Potest & illis dici qui destruant exemplo, quod edificant verbo.

Offensivum fiat infirmis. Ne per vos offendant & cadant.

Si enim quis viderit eum qui habet scientiam, in idolo recubentem: nonne conscientia ejus cum sit infirma, edificabitur ad manducandum idolothyta? Et peribit infirmus in sua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christo peccatis. Quicumque scandalizaverit unum de pusillis istis, expedit ei ut mola asinaria suspendatur collo ejus, & mittatur in profundum maris. Quanto gravior pena illos expectat, ut ad comparationem illius, hoc quod gravissimum est, leve putetur. Et notandum quod in Christo peccare dixerit, qui in membro peccaverit Christi.

Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem. Non solum esca, sed omnia que scandalizare poterunt fratrem.

Caput IX.

NON sum liber, non sum Apostolus. Sicut alii: Nunquid non sum, suam illis replicat formam: quod

etiam licita contempserit, ne alii ejus infirmarentur exemplo.

Nome Christum Jesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino? Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis sum. Ad quos non sum directus à Domino: id est, ad Judæos.

Nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino. Indicium apostolatus mei est, quod per me Domino credidistis, signis & virtutibus provocati.

Mea defenso apud eos. Inde Apostolus esse defensor.

Qui me interrogant, hæc est. In Græco habet, judicant.

Nunquid non habemus potestatem manducandi & bibendi? Habemus potestatem concessam à Domino de sumptu vestro vivendi, sine nostro labore.

Nunquid non habemus potestatem sororem mulierculam circumducendi. Non dixit, mulieres ducendi, ne de uxoris dicere putaretur: sed circumducendi, inquit, per provincias, que necessaria de suis facultatibus ministrarent.

Sicut & ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? Aut solus ego & Barnabas non habemus potestatem hoc operandi? Non illos condemnat, sed suum dat exemplum. Illi enim fidelioribus prædicabant: & apud Judæos antiqua hæc erat consuetudo, ut necessaria doctoribus à discipulis præberentur: quod gentes adhuc rudes poterat scandalizare.

Quis militat. Aliis etiam exemplis probat sibi debitum hoc fuisse.

Suis stipendiis unquam? Suis, & non publicis, vel eorum pro quibus militat.

Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Per comparationem vineæ & gregis, populum vult intelligi, sicut ibi: Vineam de Egypto transfulisti. Et iterum: Dabo vobis pastores secundum cor meum, & pascant vos cum disciplina.

Nunquid secundum hominem hæc dico? Id est, nunquid proprio tantum sensu loquor?

An & lex hæc non dicit: Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os bovi trituranti. Nunquid de bobus cura est Deo? An propter nos utique hæc dicit? Nam propter nos utique scripta sunt. Quomodo ergo ei de pecoribus cura est? Et ad Jonam de Ninive dicitur: in qua sunt homines, & pecora multa? Sed de ipsis propter hominem, cui creata sunt, cura est: nam deficiente homine, & ista deficiunt: non tamen propriè Dei curam merentur.

Quoniam debet in spe qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Debet fructum sui laboris percipere, & qui triturat, debet de ipsa area manducare.

Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si non carnalia vestra metamus? Si vobis spiritualia & divina seminavimus, nunquid gravabimus vos, si à vobis que carni opus sunt, velimus accipere?

Si alii potestatis vestra participes sunt, quare non potius nos? Si illi à vobis acceperunt, quibus minimè debebat, pseudoapostoli scilicet, quos nihil vobis certum est contulisse: quanto magis nos accipere poterimus, si vobis utile esse sentimus?

Sed non usi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offensivum demus Evangelio Christi. Hoc est, famem & sitim, nuditatem libentissimè toleramus: ne per nos advertatis occasione accepta devorantibus offendatis. Aut ne cui prædicatio nostra in aliquo reprehensibilis videatur, avaritiæ suspitione maculata.

Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, que de sacrario sunt, edunt? Et qui altari deseruiunt, cum altario participant? Apud Judæos secundum consuetudinem veteris testamenti, etiam hoc exemplum, eadem repetendo, confirmat.

Ita & Dominus ordinavit his qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere. Ego autem nullo horum usus sum. Dicens: Dignus est operarius mercede sua.

Non autem scripsi hæc, ut ita fiant in me. Non hæc idcirco scribo, ut vel modo fiat quod ante factum non sit: sed vobis exempla præbeo tam proprii, quam alieni discriminis: saltem ab illicitis abstinere, cum videatis me aliorum causa salutis, debita non minus quam licita contempsisse.

Bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet. Etiam si fame morerer, propositum meum de quo ante Deum glorior, nunquam potest immutari.

Nam

Caput X.

Nam & si evangelizavero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit. Cum omnia feceritis præcepta, debita vos dicite perfolvisse. Non enim aliquid amplius fecistis, unde gloriari possitis. Va enim mihi est, si non evangelizavero. Damnationem habeo.

Si enim volens hoc ago? mercedem habeo: si autem involuntarius, dispensatio mihi credita est. Tunc magis videbitur voluntarium, si amore ejus licita contemnuntur.

Quæ est ergo merces mea? ut Evangelium prædicans sine sumptu ponam Evangelium ut non abutar potestate mea in Evangelio. Quali interroget unde majorem possit habere mercedem: & ipse respondet, si gratis annunciem, nec acceptam exerceam potestatem.

Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrificerem. Cum possem uti libertate mea, & de cæteris non curare: omnibus tamen compassus sum, ut eos facerem salvos.

Et factus sum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucraver. Quando se purificavit in templo, quod tempore gratiæ sciebat esse superfluum.

His qui sub lege sunt, quasi sub lege essem. Ostendit quomodo fuerit cum ipsis & ipse Judæus. Potest & ita intelligi, quod Samaritanos dixerit esse sub lege: qui legem tantum Moysi videntur accipere.

Cum ipse non essem sub lege: ut eos qui sub lege erant lucrificerem. Non est sub lege literæ, que peccatoribus data esse perscribitur.

His qui sine lege erant, tanquam sine lege essem. Sine lege literæ: & à gentibus in primis solam fidem querebat, quasi non haberet præcepta legis Christi, que illos observare doceret, sive in eo quo illos ad fidei credulitatem non tam legalibus doctrinis, quam rationabilibus argumentis provocabat. Sicut Athenis fecisse perhibetur, philolophos & paganos per philosophiam, & aratum titulum exhortando, dum dicit: Circuivi aras vestras, & ut quidam vestrum dixerunt.

Cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi: ut lucrificerem eos qui sine lege erant. Contra Arianos & Photinianos, quod Deus sit Christus. Etiam hoc notandum quod novum testamentum lex appellatur.

Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrificerem. Propter infirmos olera manducavi, cum securus possem carnibus vesci promiscuis.

Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. Non aliquid mihi, nec quaerens quod mihi utile est, sed quod multis. Item aliter, in his que superius memoravimus: non ut quidam malè existimant illum etiam illicitis consensisse.

Omnis autem facio propter Evangelium, ut particeps ejus efficiar. Ut in eo partem merear habere cum sanctis.

Nescitis quod hi qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite, ut comprehendatis. Hic stadii cursum, justitiæ vel fidei comparavit: quia quomodo illic cum omnes intra stadium currunt: non nisi qui bene ecurrerit, dignus præmio judicatur: ita & hic quamvis intra fidei metas, cuncti credentes contineantur, soli tamen qui justè vixerint, præmium cælestè percipient. Item hoc loco inter eos qui in stadio currunt, unum accipientem palmam: significat omnem rectè fidem tenentem, & præcepta servantem.

Omnis enim qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere. Ab omnibus eis, que cursum eorum impedire consueverunt.

Et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi ærem verberans. Sed castigo corpus meum, & in servitutem redigo. Non in vanum curro vel singo certamen; sed castigo corpus meum, & servituti subijcio per abstinentiam & afflictionem atque labores, sicut alibi ait: In jejuniis multis, in vigiliis, in fame & siti, in frigore & nuditate, in laboribus, in carceribus, &c. Sicut ad Hebræos, Prophetas, & alios sanctos passos multa talia memoravit.

Ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar. Non faciendo que dico.

Tom. V.

NOLO enim vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt. Ne quis confidens in eo solum, quod baptizatus est: aut in esca spirituali, vel potu, putet sibi Deum parcere, si peccaverit: tale patrum proponit exemplum: quo ostendat tunc ista merito profutura, si præcepta servantur.

Et omnes in Moyse baptizati sunt. In Moyse, qui Christi typum gerebat. Item hæc in illo tempore quasi in umbra & typo fiebant: non in veritate, postea verò præsentia Christi complebantur.

In nube, & in mari. Quia & nubes proprium humorem portat.

Et omnes eandem spirituales escam manducaverunt, & omnes eundem potum spirituales biberunt. Manna, figura corporis Christi fuit.

Bibebant autem de spiritali confluence eos petra. Ostendit Apostolus: quoniam populus Israel quamdiu in deserto fuit, per omne iter eorum sequebatur eos petra. Unde populo cum omni substantia sua fluente succurrunt: donec pervenientes in terram Moab, puteum effoderunt aquarum, terra re-promissionis in proximo constituta.

Petra autem erat Christus. Quia Christus erat postmodum secutus: cujus figuram tunc petra gerebat. Idcirco pulchrè dixit, confluence eos petra.

Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo. Nam proftrati sunt in deserto. Ita ergo & vobis erit, si eos volueritis peccando imitari.

Hæc autem in figura facta sunt nostri ut non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt. Ipsi verè facta sunt, que in figura erant nostra, ut timeamus talia agere, ne talia incurramus. Omnia enim que in populo Israel illo tempore facta sunt in figura, nunc in nobis in veritate celebrantur. Sicut enim illi per Moysen ex Egypto liberati sunt, sic nos per quemlibet sacerdotem vel doctorem de sæculo liberamur. Deinde Christiani facti, ducimur per desertum: ut per exercitium contemptus mundi & abstinentiæ, in obli-vionem nobis eant Egypti voluptates: ita ut nesciamus ad sæculum repedare. Cum verò baptismi mare transimus, tunc nobis diabolus cum suo exercitu tanquam Pharaon demergitur. Deinde manna cibamur, & potum accipimus de Christi latere emanantem. Claritas quoque scientiæ tanquam columna ignis, in nocte sæculi demonstratur: & in tribulationis ætu, divinæ consolationis nube protegemur. Post que omnia si peccaverimus, ista nobis sola suffragari non poterunt: sicut & ad Hebræos dicitur: Irritam quis faciens legem Moy-si, duobus aut tribus testibus, sine ulla miseratione punitur: Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcaverit: & cætera.

Neque idololatra efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. In idolo recubentium usque adeo negotium aggravavit, ut illos idololatas fuisse definat.

Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt una die viginti tria millia. Notandum quod non solum idololatræ perire dicuntur.

Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum. Et hic Christus Deus ostenditur: quia Deum dixisse legimus, Tentaverunt me decies.

Tentaverunt, & à serpentibus perierunt. Dicens, nunquid potest Deus parate mensam in deserto?

Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt: & perierunt ab exterminatore. In tribulationibus propter Christum.

Hæc autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram. Omnia que illis contigerunt, secundum facta sua quidem receperunt: sed tamen ideo scripta sunt, ne nos putemus impunè peccare. Si enim adhuc parvulis & rudibus non pepercit, quanto magis nobis, qui legem perfectionis accepimus, non parceret, si talia fecerimus?

In quos fines seculorum devenerunt. In quos tota temporum perfectio decurrit.

Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat. Videat ne per hoc ipsum cadat: quod se stare firmiter gloriatur: sive, videat ne fallatur.

R r r

Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. Non vobis venit extrinsecus ista tentatio, quam vobis sponte generatis: quam etiam si tormentis cogere mini, admittere non deberetis. Hoc ideo dicit: quia spontanea voluntate, immolata idolis manducabant.

Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod possitis. Qui se pollicitus est sui nominis causa tribulationem patientibus affuturum, ut ibi, Multa tribulationes iustorum, & cetera.

Sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere. Non amplius vobis tribulationem venire patietur, quam sustinere possitis.

Propter quod charissimi mihi, fugite ab idolorum cultura. Ut prudentibus loquor, vos ipsi iudicate quod dico. Propter omnia quae superius comprehendit.

Calix benedictionis cui benedicimus. Ideo primum calicem nominavit, ut possit de pane latius disputare.

Nonne communicatio sanguinis Christi est? Sicut ipse Salvator dicit: Qui manducat carnem meam, & biberit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo.

Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Quoniam unus panis & unum corpus multi sumus. Ita & panis idololatriae, demonum participatio esse monstratur.

Omnes quidem de uno pane, & de uno calice participamus. Ita si cum idololatriis de uno pane comedimus, unum cum illis corpus efficitur.

Videte Israel secundum carnem. Carnalis Israel, carnales hostias offerebat: sicut spiritualis, sacrificia spiritualia offert Christo. Item ideo secundum carnem, quod iuxta litteram non spiritualiter fervierunt.

Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Sicut illi edentes hostias participes fiebant divini altaris: ita isti similiter idolorum.

Quid ergo? Dico quod idolis immolatum sit aliquid, aut quod idolum sit aliquid? Sed quae immolant gentes, demoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos socios fieri demoniorum. Praevenit, ne quis diceret: Ergo dicitis vim aliquam habere idolum, vel posse pollueri: Non inquit, idolum insensibile polluit, sed demones, qui templis praesident ad homines depravandos, & suo servitio mancipandos.

Non potestis calicem Domini bibere, & calicem demoniorum. Non potestis mensa Domini participes esse, & mensa demoniorum. Non potestis & Dei & demonum esse participes.

An amulamur Dominum? Alii codices habent: Ipsi me zelaverunt in Domino, hoc est, ad zelum provocaverunt.

Nunquid fortiores illo sumus? Qui ista non fecit: nam si scisset hinc fidem firmissimam comprobari, in hoc quoque dedisset exemplum.

Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia quae a lege non prohibentur, licent: quia per se non habent peccatum, sed non semper expediunt: quia occasionem nonnunquam generant delinquendi.

Omnia mihi licent, sed non omnia aedificant. Nemo quod suum est querat, sed quod alterius. Omne quod expedit, licet: non omne quod licet, expedit: sed nos Apostoli exemplo & Christi non debemus illa tantum considerare quae licent, sed illa potius quae nobis expediunt, & aedificant fratres: ut non queramus quae nobis solis temporaliter profint, & aliis forte nocent.

Omne quod in macello venit, manducate nihil interrogantes, propter conscientiam. Si vultis manducare carnes: saltem de macello comparate, tantum ne in idolo comedatis: & nolite interrogare, utrum immolatae sint: ne cognoscetes vos, omnia immolata esse respondeant: & non possitis propter conscientiam manducare.

Domini est terra, & plenitudo ejus. Si Domini sunt, munda sunt omnia simpliciter utentibus.

Si quis vocat vos infidelium ad cenam, & vultis ire: omne quod vobis apponitur, manducate: nihil interrogantes, propter conscientiam. Si quis autem dixerit: hoc immolatum est idolis: nolite manducare, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam. Concessit ire si velint. Tunc sane debet Christianus ad infidelem ire, si novit esse profectum sicut Salvator qui ad hocibat, ut aut signa faceret, aut doceret: sicut apud Phariseum, primo ipsum docuit non divites pascendos

esse, sed debiles. Deinde simul discumbentes docuit humilitatem etiam in acubitu custodire. Postremo legisperitos arguit arrogantiae, eo quod nec ipsi redarguerent superbiam, nec alios paterentur.

Conscientiam autem dico, non tuam, sed alterius. Ne quis putet illa vos quasi sancta comedere.

Ut quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia? Hoc est, ad quem profectum ita utor libertate mea, ut me alius reprehendat?

Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago? Non ideo sub gratia sumus, ut sub libertatis specie occasionem demus infidelibus blasphemandi.

Sive ergo manducatis, sive bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Nihil magis agendum est Christiano quam ut in omni opere ejus, Dei gloria praedicetur: nec aliquid faciat, unde Christi doctrina possit in aliquo reprehendi.

Sine offensione estote Judaeis & gentibus: & Ecclesiae Dei. Quia & Judaei tanquam de idololatriis scandalum patientes, credere non audebant: & gentes in colendis idolis firmabantur, & Christiani tali desinebantur exemplo.

Sicut & ego per omnia omnibus placeo, non querens quod mihi utile est: sed quod multis, ut salvi fiant. Ego me sic exhibeo, ut omnibus placeam ad profectum. Si quis me sine causa odisse voluerit, ego non sum in culpa. Nunquam Apostolus ipse se laudat, non se ad extollentiam laudat: sed suo exemplo illos provocat ad profectum. Unde & nos ad hoc solum debemus velle placere: ut sicut illius tantum Deus nostram noverit conscientiam: quia non hoc propter favorem, sed propter salutem hominum facimus.

Caput X I.

IMITATORES mei estote, sicut & ego Christi. Christus nihil propter se fecit aut passus est, sed est salutis causa multorum. Item qui non querit ea quae sibi soli expendant, sed & pluribus, ut salvi fiant: ipse imitator est Christi, qui pro nobis & passus est, & mortuus.

Laudate autem vos fratres quod per omnia mei memores estis. Incipit de velamentis, & laudando ad rationem provocat: quia in hac causa, auctoritatem legis non habet quam profert. Haec irridendo Apostolus dicit, quod ejus praeccepta minime servarent.

Et sicut tradidi vobis, praeccepta mea tenetis. Quasi legem praeccepta mea tenetis, scientes illum in me spiritum loqui, qui in lege locutus est & Prophetis.

Volo autem vos scire. Etiam in hoc volo vos instruere, ut illud similiter teneatis.

Quod omnis viri caput, Christus est. Vir nulli subiectus est nisi Christo, qui & homo & Deus est. Mulier vero, & Christo & viro debet esse subiecta.

Caput autem mulieris, vir. Secundum ordinem naturalem. Ceterum in Christo Jesu neque masculus, neque femina, sed voluit eas esse subiectas.

Caput vero Christi, Deus. Secundum assumpti hominis formam. Item ideo caput Christi Deus: quoniam susceptam incarnationem secundum hominem, deitas quae in eo inerat, gubernabat: sicut idem Apostolus alibi dicit: Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi.

Omnis vir orans vel prophetans. Sive docens, sive futura praedicans.

Velato capite, deturpat caput suum. Venit ad causam: quia & viri comam nutriebant, & mulieres nudo capite procedebant in Ecclesiam, gloriantes in crinibus: quod non solum inhonestum erat, sed etiam concupiscentiae fomenta praestabat. Vir ergo ut liber, non debet habere velamen, cuius caput est Christus. Mulier vero debet esse velata: ut ostendatur, quia debet esse humilis & subiecta.

Omnis autem mulier orans vel prophetans non velato capite, deturpat caput suum. Unum enim est, ac si decalvetur. Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi aut decalvari, velet caput suum. In suo sexu, aut in domo.

Vir quidem non debet velare caput suum. Ergo nec comam nutrire.

Quoniam imago & gloria Dei est, mulier autem gloria viri

est. Vir ad imaginem Dei factus est: & idcirco liber est. Mulier vero ad viri similitudinem est formata: unde jebetur esse subiecta.

Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. Ex costa scilicet viri.

Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum. Vir propter seipsum factus est, mulier vero ad viri adiutorium creata est.

Ideo debet mulier velamen habere super caput suum. Velamen signum potestatis esse declarat.

Et propter angelos. Item hoc loco angelos, Ecclesiis praesidentes dicit: sicut & Malachias Propheta testatur sacerdotem angelum esse, dicens: Labia enim sacerdotis custodiunt scientiam: Et legem requirent ex ore ejus: quia angelus Domini exercituum est: Sive vere propter honorem angelorum: qui Ecclesiae assistere perhibentur.

Verumtamen neque vir sine muliere, neque mulier sine viro in Domino. Consolatur illas, ne nimium eas gravasse videatur: & nec vir sine muliere potest nasci, nec mulier sine viro.

Nam sicut mulier de viro, ita & vir per mulierem. Hoc est in principio. Potest & ita dici: Sicut Eva ex Adam, ita secundum hominem, Christus ex Maria.

Omnia autem ex Deo. Contra Manichaeos, qui negant carnem factam a Deo.

Vos ipsi iudicate: decet mulierem non velatam orare Deum. In ipsorum iudicio ponit, ut sua conscientia convincantur.

Nec ipsa natura docet vos. Potest dici, si hoc natura est: quare non ab omnibus gentibus custoditur: quia illi a natura deciderunt: sicut ex multis aliis comprobatur. Denique sine lege vivunt: & si apud illos loqueretur Apostolus, aliis rationibus uteretur.

Quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi: mulier vero si comam nutriat, gloria est illi. Nazarei ut comam nutrirent, ex Dei praeccepto devotissime faciebant.

Quoniam capilli pro vela nine dati sunt ei. Exposuit quod dixerat, si non velatur & tondeatur.

Si quis autem videtur contentiosus esse. Praevenit illos, ne quis diceret: ubi scriptum est, vel alius argumentis huic resisteret rationi.

Non: talen consuetudinem non habemus. Sive contendendi, sive talia faciendi.

Neque Ecclesia Dei. Quae mansuetudini potius quam contentionibus studet.

Hoc autem praecipio. Considerandum est quid audierit a Domino ille servus, qui solum acceptum talentum custodivit. Unde non est laudandus qui non semper crescit in melius: quia fides eo perfectior esse debet quo senior. Miserum autem est, si semper infans lacte poterit, aut qui literis studet, hoc solum habeat, quod in primis rudimentis accepit.

Quanto igitur magis ille sine spe est, qui non solum non proficit, sed etiam deficit, & illud ipsum penitus obliviscitur, quod accepit.

Non laudans, quod non in melius, sed in deterius convenitis. Subauditur, vitupero, quod in deterius proficitis.

Primum quidem convenientibus vobis in Ecclesiam. Incipit de sacramentis.

Audite scissuras esse inter vos, & ex parte credo. Secundum quod mihi a Domino revelatum est: sive quia scio contentiosos vos esse.

Nam oportet & haereses esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in vobis. Quia tales contentiones habetis, necesse est etiam vos usque ad haereses pervenire. Sicut si dicas: ille qui tantum bibit, necesse habet inebriari. Item non hoc dicit Apostolus, quia debent esse haereses: sed quia inter se scissuras habebant, ideo dicit: oportet hoc esse: & necesse est haereses esse.

Convenientibus ergo vobis in unum, jam non est dominicam cenam manducare. Unusquisque enim suam cenam praesumit ad manducandum. Jam non est dominica, sed humana: quando unusquisque tanquam cenam propriam solus invadit: & alii qui non obtulerit, non impertit: ita ut magis propter saturitatem, quam propter mysterium videamini convenire. Ceterum dominica caena omnibus debet esse communis: quia ille omnibus discipulis suis qui aderat, aequaliter tradidit sacramenta. Caena autem ideo dicitur, quia Dominus in caena tradidit sacramenta. Item hoc ideo dicit: quia in Ecclesia

Tom. V.

convenientes, oblationes suas separatim offerebant: & post communionem quaecumque eis de sacrificiis superfluisent, illic in Ecclesia communem cenam comedentes, pariter consumebant.

Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Quicumque non obtulisset, non communicabat: quia omnia soli qui obtulerant, infumebant. Quidam hunc locum ad illos referunt, qui epulas in Ecclesia faciebant. Aliter: Quidam esurit, quidam ebrius est: ideo dicit, quia supervenientibus mediocribus, & volentibus fumere sacramenta, deerant: quoniam ab illis qui obtulerant oblationes, in communi convivio fuerant cuncta consumpta.

Nunquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? Si vultis saturari, domi manducate. Sanctificatio enim etiam in parvo consistit.

Aut Ecclesiam Dei contemnitis? Facientes eam triclinium epularum.

Et confunditis eos qui non habent? Confundebantur, ab omnibus denotati: cum ita debeant communicare, ut eum qui obtulerit nemo cognoscat.

Quid dicam vobis? laudo vos, in hoc non laudo. Sicut in aliis laudavi, ubi laudabiliter egistis, in hoc omnino non laudo.

Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis. Non est meum quod vobis tradidi, sed a Domino illud accepi, sicut ipse alibi dicit: Non se ab hominibus, sed omnia a Deo didicisse.

Quoniam Dominus Jesus. Jam hinc quasi oblitis commemorat, quam magnum sit hujus mysterii sacramentum.

In qua nocte tradebatur. Id est, a Juda.

Accipite panem, & gratias agens fregit & dixit: Accipite, & manducate. Hoc est, benedicens, etiam passurus, ultimam nobis commemorationem, sive memoriam dereliquit. Quemadmodum si quis peregrinatus proficiscens aliquid pignus ei quem diligit, derelinquat: ut quotiescumque illud viderit, possit ejus beneficia & amicitias memorari, quod ille si perfecte dilexit, sine ingenti desiderio non potest videre vel fieri.

Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, postquam cenavit, dicens: Qui manducat corpus meum, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo. Unde agnoscere se debet, quisquis Christi aut corpus edit, aut sanguinem bibit: ne quid indignum ei faciat, cujus corpus effectus est.

Hic calix novum testamentum est. Quia vetus, hoc per sanguinem animalium portendebat.

In meo sanguine. Et vetus & novum per sanguinem dedicatur: quia sine morte firmum esse non potest testamentum.

Hoc facite, quotiescumque biberis, in meam commemorationem. Ideo hoc Salvator tradidit sacramentum: ut per hoc semper commemoremus, quia pro nobis est mortuus. Nam & ideo cum accipimus, a sacerdotibus commonemur, quia corpus & sanguis est Christi: ut beneficiis ejus non existamus ingrati.

Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem biberis, mortem Domini annuntiabitis. Sive ipsi mysterio nunciatis: sive in cordibus vestris agnoscitis.

Donec veniat. Tamdiu memoria opus est, donec ipse venire dignetur.

Itaque quicumque manducaverit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè. Sicut scriptum est: Omnis mundus manducabit. Et iterum: Anima quae manducaverit immunda, exterminabitur de populo suo. Et ipse Dominus ait: Si ante altare recordatus fueris, quia habet frater tuus aliquid adversum te: relinque munus tuum ante altare, & vade reconciliari fratri tuo. Prius ergo perscrutanda est conscientia, si in nullo nos reprehendit: & sic aut offerre, aut communicare debemus. Quidam sane dicunt: quia non indignum, sed indignè accipientem revocet a sancto. Si ergo etiam dignus indignè accipere retrahitur: quanto magis indignus qui non potest accipere dignè? Unde oportet otiosum cessare a vitiis, ut sanctum Domini corpus sanctè percipiat.

Reus erit corporis & sanguinis Domini. Quia tanti mysterii sacramentum pro vili despexerit.

Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Si in linteam, vel vas fordium, non illud

R. II. ij